

NATURA 2000 IN REGIONAAL LANDSCHAP HASPENGOUW EN VOEREN

Europese topnatuur dichtbij

NATURA 2000

De natuur in topconditie houden in heel Europa, dat is het doel van Natura 2000. Daarom zal ook Vlaanderen tegen 2020 waardevolle planten en dieren beschermen en waar nodig hun leefgebieden ontwikkelen en herstellen. Alle lidstaten van de Europese Unie nemen hiervoor in de Natura 2000-gebieden maatregelen samen met de eigenaars en de gebruikers van deze gebieden.

NATURA 2000 IN HASPENGOUW EN VOEREN

Zuid-Limburg herbergt heel wat bijzondere natuur. In de 17 Zuid-Limburgse gemeenten leven, verspreid over acht Natura 2000-gebieden, een veertigtal Europees beschermde dier- en plantensoorten in meer dan 25 Europees beschermde leefgebieden of habitats. Via een eenvoudige zoektool op www.natura2000.vlaanderen.be ontdek je de Europese topnatuur in jouw omgeving.

SAMEN WERKEN

Onder het motto Samen sterk voor natuur en landschap werkt het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren enthousiast mee aan de realisatie van het Natura 2000-netwerk. Samen met de eigenaars en gebruikers van deze gebieden streven we naar Europese topnatuur. Als regionaal landschap bieden we graag onze dienstverlening aan om dit te realiseren.

Waarom zou je de hulp van het regionaal landschap inschakelen?

- we zijn draagvlak- en uitvoeringsgericht;
- we beschikken over de knowhow van soort- en gebiedsgericht werken;
- we benaderen de omgeving via een brede insteek van natuur – landschap – erfgoed;
- we zijn aanvaard als gesprekspartner bij vele actoren;
- we beschikken over een multi-inzetbaar team;
- we hebben een werking die is afgestemd op onze streek en leveren maatwerk;
- we spelen in op subsidiemogelijkheden waardoor we uitvoeringsmiddelen aantrekken.

AAN DE SLAG

Om het Natura 2000-netwerk in Zuid-Limburg te realiseren integreren we de natuurdoelen zoveel mogelijk in onze reguliere werking. Extra financiële middelen zijn nodig om de Europese topnatuur te beschermen en waar nodig te ontwikkelen en te herstellen. Dankzij de Samenwerkingsovereenkomst en de Investeringssubsidie Natuur van het Agentschap voor Natuur en Bos kunnen we samen met privé-eigenaars, privaatrechtelijke personen en lokale besturen werken aan de realisatie van de natuurdoelen. De voorbije twee jaren konden we zo belangrijke natuurdoelen realiseren en ook de volgende jaren zijn inrichtingswerken gepland. Deze publicatie geeft een overzicht van de projecten die het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren de voorbije twee jaren heeft opgestart.

Hopelijk inspireren we je om zelf aan de slag te gaan.

INGEKORVEN VLEERMUIS

WATERKUIL VECHMAAL

WAAR

Natura 2000-gebied BE2200038 **'Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw'**, deelgebied Mergelkuilen van Vechmaal, Heers

WAT

Habitat 8310 'niet voor het publiek opengestelde grotten'
Bechsteins vleermuis, ingekorven vleermuis, meervleermuis

DOEL

Optimaliseren winterverblijf voor vleermuizen

VOOR

De Waterkuil, een mergelgroeve met een groot ondergronds gangenstelsel, is een belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen. Om deze overwinteringsplaats veilig te stellen, was een vleermuisvriendelijke afsluiting aan de vijf ingangen van de Waterkuil nodig. Er was immers veel verstoring van ongewenste bezoekers die in de Waterkuil vuur stookten, teksten graveerden, graffiti spotten en afval achterlieten. Nefast voor de groeve en de overwinterende vleermuizen maar ook met een veiligheidsrisico voor de ongewenste bezoekers.

NA

Als afsluiting werd er niet gekozen voor een traditioneel hekwerk maar wel voor unieke poorten. De Waterkuil kreeg tegen de zomer van 2014 een kunstige afsluiting in Cortenstaal waarin vleermuis-silhouetten dienst doen als invliegopeningen voor de vleermuizen.

De afsluiting is dus een kunstwerk ter bescherming van bedreigde soorten. Een mooi voorbeeld hoe kunst én de bescherming van Europese soorten en erfgoed samengaan. Uit de eerste winterstellingen blijkt dat de vleermuizen hun weg naar de Waterkuil opnieuw gevonden hebben.

SAMEN MET

- Gemeente Heers (eigenaar)
- Natuurpunt De Herk – Heers (beheerder)
- Ontwerpbureau Vandueren (ontwerper afsluiting)
- Limburgse Vleermuizenwerkgroep (inventariseerder en advies)
- Agentschap voor Natuur en Bos Limburg (financierder en advies)
- Agentschap Onroerend Erfgoed en Leader Haspengouw (medefinancierders)

ZELF ONTDEKKEN

De Waterkuil ontdek je langs de Greenspot Heks via de oranje route (vanaf het startpunt aan Herberg De Horne, Brugstraat, Vechmaal)

BLAUWE KNOOP

GRASLANDEN MERLEMONT

WAAR

Natura 2000-gebied BE2200038 **'Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw'**, deelgebied Nietelbroeken-Merlemont, Diepenbeek

WAT

Habitat 6410 'blauwgraslanden' en 6410_ve 'veldrusgraslanden'
Habitat 6510_hu 'laaggelegen schrale hooilanden'

DOEL

Optimaliseren en uitbreiden van de waardevolle graslanden

VOOR

In domein Merlemont komen een aantal (potentieel) waardevolle graslandpercelen voor die typische soorten bevatten van blauwgrasland en glanshaverhooiland (o.a. karwijselie en blauwe knoop). De tot hertoe goed ontwikkelde vormen zijn erg beperkt in oppervlakte doordat er verruiging is opgetreden en maaibeheer met afvoer in het juiste seizoen moeilijk is door de zeer natte standplaatsomstandigheden. Stagnatie van regenwater heeft gezorgd voor een evolutie naar minder ecologisch waardevol grasland.

NA

In 2014 werd de afwatering van het gebied hersteld: een aanliggende beek werd geruimd en een historisch reeds aanwezig begroeiingssysteem werd hersteld. De sterk verruigde graslanden werden maaiklaar gemaakt en kregen een instellingsmaaibeurt. Oprukkende wilgen werden gekapt. Op deze manier hebben we ongeveer 2ha grasland maaiklaar gelegd.

SAMEN MET

- Privé-eigenaar
- Instituut voor Natuur en Bos (advies)
- Watering De Herk (beheerder aanliggende beek)
- Agentschap voor Natuur en Bos Limburg (financierder en advies)

ZELF ONTDEKKEN

De graslanden zijn in privébezit en dus niet vrij toegankelijk. Maar via de wandelpaden van het Verborgene Moois Nietelbroeken ontdek je gelijkaardige graslanden (vanaf het startpunt Nietelbroekstraat, Diepenbeek).

MOERASZEGGE

HISTORISCHE VIJVERS DURAS

WAAR

Natura 2000-gebied BE2200038 **'Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw'**, deelgebied Zwartaardebos, Sint-Truiden

WAT

Habitat 3150 'voedselrijke, gebufferde wateren met rijke waterplantvegetatie'

Habitat 6430_hf 'voedselrijke, soortenrijke ruigtes langs waterlopen en boszomen: moerasspirearuigten'

Franjestaart, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, watervleermuis

DOEL

Natuurherstel historische vijvers

VOOR

Het kasteeldomein van Duras met de omliggende bossen, graslanden, ruigten en vijvers is een groene oase in een intensief landbouwgebied. Begin 2014 waren twee bijzonder waardevolle vijvers ten noorden van het kasteel in slechte staat van instandhouding. Het voorbije decennium groeiden de vijvers dicht met boswilgen waardoor het open water stilaan verdween. Het waterpeil van de vijvers kon niet meer gestuurd worden door een defect op- en aflaatstelsel en lekkende dijken. Ook het voormalig hooiland tussen beide vijvers was verbot.

NA

De focus van de inrichtingswerken lag op vijverherstel maar met bijzondere aandacht voor de aanleg van grasland, ruigten en moerashabitats over een oppervlakte van ± 10 ha. Eind 2014 werden de dijken hersteld: alle boom- en struikopslag verdween en de dijken werden volledig omgespit en geherprofileerd. Begin 2015 werden de vijvers aangepakt: ook hier werd alle struikopslag met wortel verwijderd, het vijverprofiel hersteld en de op- en aflaten vernieuwd zodat het waterpeil opnieuw gestuurd kan worden. In de voorste zone tussen de vijvers werd het hooiland hersteld zodat er een open verbinding tussen de vijvers ontstond. Inrichtingswerken waar ook de aanwezige vleermuispopulaties dankbaar gebruik van zullen maken.

SAMEN MET

- Privé-eigenaar
- Agentschap voor Natuur en Bos Limburg (financierder en advies)
- Landelijk Vlaanderen & Aanspreekpunt Privaat Beheer – Natuur en Bos

ZELF ONTDEKKEN

Het Kasteeldomein van Duras is privébezit en niet vrij toegankelijk. Maar in het nabijgelegen domein Het Vinne kan je langs en door vijvers met dezelfde natuurwaarde wandelen (Ossenwegstraat 70, Zoutleeuw)

GROTE MODDERKRUIPER

GROTE MODDERKRUIPER SCHULENSBROEK

WAAR

Natura 2000-gebied BE2400014 'De Demervallei',
deelgebied Schulensbroek, Herk-de-Stad

WAT

Habitat 6510 'glanshaver- en grote vossenstaartgraslanden'
Grote modderkruiper

DOEL

eDNA-onderzoek en habitatherstel voor de grote modderkruiper

VOOR

De grote modderkruiper is een zeer zeldzame, mysterieuze vis. In het Schulensbroek werd de soort de laatste jaren niet meer waargenomen met de conventionele bevissingstechnieken (elektrisch afvissen, fuiken, handschepnet). Daarom werd in 2013 een nieuwe methode, environmental DNA-onderzoek, getest als laatste kans om deze vis te vinden. Er werden eDNA-waterstalen genomen en tot een mengmonster vermengd om de aanwezigheid van de grote modderkruiper in het water aan te tonen zonder dat de soort zelf gevangen hoeft te worden. Met een positief resultaat: het mengmonster bevatte DNA-sporen van de grote modderkruiper hetgeen wijst op recente aanwezigheid.

NA

In de nazomer van 2015 wordt het voorgaand onderzoek verfijnd. Op een 25-tal plaatsen verspreid in het Schulensbroek wordt hiervoor een eDNA waterstaal genomen. De eDNA stalen van 2013 waren, doordat ze uit een mengmonster bestonden, niet bruikbaar om het leefgebied gericht te herstellen en te versterken. Met de verfijnde eDNA screening weten we eind 2015 exact waar de grote modderkruipers zich schuil houden. In 2016 kunnen we deze sloten en beken zo goed mogelijk inrichten als habitat voor de grote modderkruiper.

SAMEN MET

- Natuurpunt De Vrienden van het Schulensbroek (terreinbeheerder)
- Gemeente Herk-de-Stad (medefinancierder)
- Herkse milieu- en natuurraad (medefinancierder)
- Agentschap voor Natuur en Bos Limburg (financierder en advies)

ZELF ONTDEKKEN

De vele sloten waarin de grote modderkruiper zich kan schuilhouden, ontdek je op de Greenspot Schulensbroek. Vanaf de Oude Toren van Schulen (Kiezelweg, Schulen) of het Bezoekerscentrum 't Vloot (Demerstraat 60, Linkhout) vertrekken verschillende wandellussen.

GEVLEKTE ORCHIS

GRASLANDEN TER HERKEN

WAAR

Natura 2000-gebied BE2200038 **'Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw'**, deelgebied Nietelbroeken-Merlemont, Diepenbeek

WAT

Habitat 6510 'laaggelegen schrale hooilanden' met overgangen naar 6410_mo 'blauwgraslanden' en 6230_ha 'heischrale graslanden'
Habitat 91E0 'elzenbroekbos'
Grauwe klauwier, kamsalamander

DOEL

Optimaliseren waardevolle graslanden, mantel-zoomvegetaties en poel

VOOR

Ter herken is een hoevecomplex met aanpalende graslanden en bos, grenzend aan het natuurgebied Nietelbroeken in Diepenbeek. De aanwezige graslanden bevatten fragmenten van bijzondere graslandvegetaties, die door het wegvallen van het vroegere hooiland- en greppelbeheer en resten van een recente bosexploitatie niet optimaal kunnen ontwikkelen. In de restanten van de oude ringgracht rondom de hoeve werden tot enkele jaren geleden nog kamsalamanders aangetroffen, maar deze vijver is ondertussen grotendeels verland. Op de overgangen van het bos naar de graslanden komen soorten voor die door een aangepast beheer naar een mantel-zoomvegetatie optimaal kunnen ontwikkelen.

NA

In 2015 werd het achtergebleven takhout in de graslanden opgeruimd waardoor deze percelen terug volledig gehooid kunnen worden. De graslandpercelen werden nauwkeurig opgemeten in functie van het herstel van de oppervlakkige begroeiing van de percelen. Het herstel van de delicate waterhuishouding van het gebied is noodzakelijk voor het herstel van de graslandsoorten. In het najaar van 2015 wordt de vijver geruimd en krijgt hij een natuurlijker oeverprofiel, o.a. in functie van de kamsalamander. Er gebeurt een dunning in de bosrand om een gevarieerde mantel-zoomvegetatie te bekomen zodat het leefgebied voor de grauwe klauwier versterkt wordt. Dit leidt eind 2015 tot zo'n 4 ha habitatherstel.

SAMEN MET

- Privé-eigenaar
- Natuurpunt Diepenbeek (beheerder omliggende graslanden)
- Onroerend erfgoed (advies beschermd dorpsgezicht)
- Agentschap voor Natuur en Bos Limburg (financierder en advies)

ZELF ONTDEKKEN

De graslanden zijn in privébezit en dus niet vrij toegankelijk. Maar via de wandelpaden van het Verborgene Moois Nietelbroeken ontdek je gelijkaardige graslanden (vanaf het startpunt Nietelbroekstraat, Diepenbeek).

GRAUWE KLAUWIER

VIJVERCASCADE DE HOEFAERT

WAAR

Natura 2000-gebied BE2200042 'Overgang Kempen-Haspengouw', deelgebied Munsterbeek, Roelerbeek, Hoefaert en Gellikerheide, Bilzen

WAT

Habitat 3150 'vijvers met open water omgeven door riet- en moerasvegetaties en gageelstruwelen' en habitat 3130 met 7140 'vijvers met venige randen en trilveenzones'

Habitat 6510 'laaggelegen schrale hooilanden', 6230 'heischrale graslanden' en 4010 'heidevegetaties'
Beekprik, grauwe klauwier, woudaap

DOEL

Herstel vijvercascade met aangrenzende graslanden en heidevegetaties

VOOR

De Hoefaert ligt op de steilrand tussen het Kempisch plateau en vochtig-Haspengouw. Hierdoor is het een bijzonder waardevol en gevarieerd gebied met naald-, loof- en gemengde bossen, hooi- en weilanden en vijver- en moerasgebieden. Door een gebrek aan gericht beheer de laatste decennia bevinden de waterhabitats zich grotendeels in een slechte staat van instandhouding.

De vijvers zijn deels bebost, deels verland met volledig begroeide dijken en niet (meer) functionerende op- en aflaten. Sporadisch komen nog open waterzones, zones met overgangs- en trilveen, venige randen met

gagel en heischrale dijken met tandjesgras voor. De open corridors tussen de vijvers zijn verdwenen, samen met de waardevolle overgangszones (overgang tussen de vallei, de graslanden en het bos).

NA

In 2016 starten de inrichtingswerken in de Hoefaert met het herstel van de vijvercascade (11,7 ha). De vijverprofielen en de dijken worden aangepakt, de op- en aflaten vernieuwd en de verbindingen tussen de vijvers opnieuw open gemaakt. Vervolgens worden de omliggende heischrale graslanden en heidevegetaties (1,7 ha) hersteld door alle struik- en boomopslag te verwijderen. Tegen eind 2017 wordt alle houtige opslag in het graslandcomplex in het noorden van het gebied verwijderd (8,5 ha) zodat deze graslanden via maaibeheer met nabegrazing beheerd kunnen worden.

SAMEN MET

- Stad Bilzen (eigenaar en medefinancierder)
- NV De Scheepvaart (eigenaar en medefinancierder)
- Provincie Limburg (eigenaar en medefinancierder)
- Orchis (terreinbeherende natuurorganisatie)
- Agentschap voor Natuur en Bos Limburg (financierder en advies)

ZELF ONTDEKKEN

Om het gevarieerd landschap van de Hoefaert te ontdekken, kan je aan de Instapplaats Hoefaert (Overgang Hoefaertweg – Dorpsstraat, Gellik-Lanaken) met een landschapswandeling starten.

ZELF AAN DE SLAG

Samen met de eigenaars en gebruikers van het landschap willen we in de toekomst graag verder werken aan de realisatie van de natuurdoelen in Zuid-Limburg. Er is immers nog heel wat werk te verrichten. Op www.natura2000.vlaanderen.be vind je per Natura 2000-gebied een overzicht van 'wat te beschermen' en 'wat te realiseren'.

Wil jij als eigenaar of beheerder van een Natura 2000-gebied meewerken, neem dan contact op met het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren. Samen met de gebiedsverantwoordelijken van het Agentschap voor Natuur en Bos bekijken we de mogelijkheden om samen aan de slag te gaan.

**REGIONAAL LANDSCHAP
HASPENGOUW EN VOEREN**

Daaleindestraat 2
3720 Kortesseme
T 011 31 38 98
F 011 31 53 07
info@rlh.be
www.rlh.be

**AGENTSCHAP
NATUUR & BOS**

FOTO'S Frederik Santermans, Vildaphoto

REDACTIE Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

VORMGEVING Luc Schreurs

Editie 2015, tweede druk

PROVINCIAAL
NATUUR-
CENTRUM

